

**KAINOTOMIA, ΤΟΠΙΚΟΤΗΤΑ
ΚΑΙ
ΝΕΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

Νίκος Κομνηνός

Αναπληρωτής Καθηγητής, Πολυτεχνική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο
Θεσσαλονίκης

Εισήγηση στο συνέδριο "Η Ελλάδα στην Ευρώπη - Χωροταξία και Περιφερειακή
Πολιτική προς το 2000", ΤΕΕ, Αθήνα, 15-18 Οκτωβρίου 1993

Η ανακοίνωση επικεντρώνεται στην ανάδειξη της καινοτομίας και του τοπικού επιπέδου ως κυρίαρχων στοιχείων στη διαχείριση της ανάπτυξης και στην άσκηση χωροταξικής και περιφερειακής πολιτικής. Εχει δύο μέρη: αφενός συζητάει το χαρακτήρα της αστικής και περιφερειακής ανάπτυξης στην ενιαία Ευρώπη, και αφετέρου, τον τρόπο που πρέπει να γίνει κατανοητή η αστική και περιφερειακή πολιτική στην Ελλάδα της δεκαετίας του 1990.

1. ΤΟΠΙΚΗ-ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: ΕΝΑ ΝΕΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΝΙΑΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

1.1 Κρίση και νέα ανάπτυξη στην Ευρώπη

Μετά την κρίσιμη καμπή του 1974, οι χώρες της Ευρώπης εισήλθαν σε μια περίοδο παρατεταμένης ύφεσης και αναδιάρθρωσης. Πρόκειται για κρίση των βιομηχανικών χωρών που οφείλεται σε τρεις κυρίως παράγοντες (βλ. Gottdiener & Komninos 1989): (1) στην επιβράδυνση των ρυθμών αύξησης της παραγωγικότητας, (2) στη διεθνοποίηση των επιχειρήσεων, ενώ οι πολιτικές ρυθμιστικές διαδικασίες εξακολουθούν να εγγράφονται στο πλαίσιο του κράτους-έθνους, (3) στον αυξανόμενο ανταγωνισμό από τις νέες βιομηχανικές χώρες της νοτιο-ανατολικής Ασίας.

Η κρίση ήταν και παραμένει εμφανής στο επίπεδο των μακροικονομικών μεγεθών που αφορούν το ΑΕΠ, τη βιομηχανική παραγωγή, τις επενδύσεις και την απασχόληση, στο επίπεδο των βιομηχανικών κλάδων, και στο επίπεδο των επιμέρους πόλεων και περιφερειών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Η ύφεση της παραγωγής και της απασχόλησης ήταν ιδιαίτερα έντονη στους κλάδους που στήριξαν τη μεταπολεμική ανάπτυξη (Κομνηνός 1986, 158-161), στην σιδηρουργία, στην υφαντουργία, στην αυτοκινητοβιομηχανία, στη χημική βιομηχανία, στα ναυπηγεία. Παρόμοια με τους κλάδους, η κρίση έπληξε τις μέχρι τότε ανθούσες πόλεις και περιφέρειες της Ευρώπης. Εντοπίσθηκε σε περιοχές όπου αναπτύχθηκαν και άνθισαν κλωστουφαντουργίες, χαλυβουργίες και ναυπηγεία (βορειο-ανατολική Γαλλία, Βαλονία,

Βελγικό Λιμβούργο, Ρουρ, Σαρ, Λωραίνη, Ουαλία, βόρεια Αγγλία, κεντρική Σκωτία) αλλά και σε περιοχές που αναπτύχθηκαν μετά τον πόλεμο σε σχέση με τις αυτοκινητοβιομηχανίες, τα πετροχημικά και τις βιομηχανίες μηχανών.

Εντούτοις, είναι πολύ ενδιαφέρον οτι μέσα στο πλαίσιο της παρατεταμένης και εκτεταμένης κρίσης και αποβιομηχάνισης, ορισμένες πόλεις και περιοχές κατόρθωσαν να διατηρήσουν ένα υψηλό επίπεδο δραστηριότητας, ανταγωνιστικότητας και απασχόλησης. Μερικές από αυτές είναι το Τορίνο και οι πόλεις της ανατολικής Λομβαρδίας, της Εμίλια-Ρομάνα, του Βένετο και της Τοσκάνης στην Ιταλία, η Γκρενόμπλ, η Τουλούζη, η Σοφία-Αντίπολις, το Μονπελιέ, στη Γαλλία, η Βάδη-Βιτεμβέργη, το Μόναχο και η νότια Βαυαρία στη Γερμανία, το Κεϊμπριτζ, οι πόλεις της νοτιο-ανατολικής Αγγλίας και η περιοχή μεταξύ Γλασκώβης και Εδιμβούργου στη Μ. Βρετανία (βλ. Aydalot & Keeble 1988, Hall & Markusen 1988, Komninos 1992).

1.2 Νέοι χώροι ανάπτυξης στην Ευρώπη

Ο νέες αυτές δυναμικές περιοχές παρουσιάζουν μεγάλη πολυμορφία ως προς τα χαρακτηριστικά τους και τον τρόπο που αναπτύχθηκαν (βλ. Dunford 1991, Κομνηνός 1993, Scott 1988α & 1988β).

Μια πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει μητροπολιτικά κέντρα και μεγάλες πόλεις που εκσυγχρονίσθηκαν είτε με την υιοθέτηση νέων μεθόδων παραγωγής είτε με την ανάπτυξη νέων βιομηχανικών κλάδων. Πόλεις όπως το Τορίνο, το Μόναχο, οι πόλεις κεντρικής Σκωτίας, το δυτικό Λονδίνο, η Βαρκελώνη, όπου η ανάπτυξη στηρίζεται στις μεγάλες επιχειρήσεις, στην εισαγωγή νέων τεχνολογιών στους παραδοσιακούς κλάδους, στην ανάπτυξη νέων βιομηχανικών κλάδων, στην ενδοεπιχειρησιακή έρευνα και ανάπτυξη (E&A), σε υπεργολαβίες ρουτίνας, και σε μία κατακερματισμένη αγορά εργασίας (βλ. Breheny κ.α. 1988, Henderson 1987, Amin & Tomaney 1991). Τα καθοριστικά στοιχεία αυτής της ανάπτυξης είναι οτι στηρίζεται στις δυνάμεις της αγοράς, στο μεγάλο μέγεθος της αγοράς εργασίας, και στην προηγούμενη βιομηχανική παράδοση.

Μιά δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει τους νέους τόπους έρευνας και βιομηχανίας υψηλής τεχνολογίας. Είναι μικρές πόλεις όπως η Sophia Antipolis, οι επιμέρους πόλοι της Επιστημονικής πόλης Ile de France, πόλεις χωρίς βιομηχανικό παρελθόν όπως το Μονπελιέ και το Κεϊμπριτζ, αλλά και μεγαλύτερες περιφερειακές πόλεις όπως η

Γκρενόμπλ και η Τουλούζη. Στις πόλεις αυτές η ανάπτυξη χαρακτηρίζεται από μικρές επιχειρήσεις, νέους βιομηχανικούς κλάδους, έντονη δημόσια Ε&Α, στρατηγικές συμφωνίες μεγάλων και μικρών επιχειρήσεων, ειδικευμένη και περισσότερο ομοιογενή αγορά εργασίας. Καθοριστικά στοιχεία στην ανάπτυξη νέων βιομηχανικών χώρων ήταν η απουσία βιομηχανικού παρελθόντος και η ισχυρή κρατική παρέμβαση. Υπάρχει έμφαση στην έρευνα, στη συστηματική σύνδεση έρευνας και βιομηχανίας, καθώς και στην υποστήριξη της βιομηχανίας υψηλής τεχνολογίας μέσα από ευρύτερους κοινωνικούς συμβιβασμούς (βλ. Bruhat 1990, Benko 1991, Gilly 1992, Kerorguen & Merlant 1985, Κομνηνός & Σεφερτζή 1993).

Μια τρίτη κατηγορία δυναμικών περιοχών περιλαμβάνει τις κοινότητες της ευέλικτης εξειδίκευσης (Πράτο, Κάρπι, Σασουόλο, Αρέτσο, Σέντο, Εμπολι, κ.α.). Είναι πόλεις και κοινότητες που η ανάπτυξη τους βασίζεται σε μικρές επιχειρήσεις, σε παραδοσιακούς βιομηχανικούς κλάδους, σε χειροτεχνικές μορφές παραγωγής, αλλά κυρίως στα πολύμορφα δίκτυα δια-επιχειρησιακής συνεργασίας και αλληλεγγύης, και στην κάθετη εξειδίκευση των μικρών επιχειρήσεων σε διαφορετικές φάσεις της ίδιας παραγωγής. Αν και περιοχές ευέλικτης εξειδίκευσης εντοπίζονται κυρίως σε ορισμένες περιφέρειες της "Τρίτης Ιταλίας", αναπτυσσόμενες ομάδες μικρών επιχειρήσεων συναντώνται επίσης στη Γαλλία, στη Γερμανία, στη Δανία, στην Ελλάδα, με όλα τα διακριτικά χαρακτηριστικά της ιταλικής δυναμικής: συγκέντρωση και ειδίκευση μικρών επιχειρήσεων σε διαφορετικές φάσεις μιας συγκεκριμένης παραγωγής, κοινωνική σύνθεση που περιέχει μεγάλο αριθμό ειδικευμένων εργατών, υψηλή ειδίκευση και ευελιξία, τεχνολογική επιτήδευση, υψηλή ικανότητα νεωτερισμού, ειδικευμένο προσωπικό, υψηλές αμοιβές, πολύπλοκες μορφές συνεργασίας και αμοιβαιότητας στην αγορά και στον ανταγωνισμό. Η αμοιβαιότητα και τα δίκτυα συνεργασίας είναι και το διακριτικό στοιχείο αυτών των περιοχών: η συνείδηση εκ μέρους των επιχειρήσεων ότι η επιτυχία και επιβίωση τους είναι συνδεδεμένες με τις συλλογικές δράσεις μιας κοινότητας που πρέπει να υποστηρίξουν και να προασπίσουν (βλ. Bagnasco 1992, Becattini 1991, Pyke κ.α. 1990, Sforzzi 1989).

1.3 Τα χαρακτηριστικά των νέων περιοχών ανάπτυξης

Παρά την πολυμορφία των περιοχών της σημερινής ανάπτυξης, στις μητροπόλεις της υψηλής τεχνολογίας, στους νέους τόπους της έρευνας και της βιομηχανίας υψηλής τεχνολογίας, και στις κοινότητες της ευέλικτης εξειδίκευσης συγκλίνουν ορισμένες

κοινές λύσεις οργάνωσης και τεχνολογίας, που προσδιορίζουν το χαρακτήρα των περιοχών αυτών.

Η αναδιάρθρωση της παραγωγής. Είναι το κλειδί του δυναμισμού των νέων χώρων ανάπτυξης, καθώς επιτρέπει τη άνοδο της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων που συγκροτούν την παραγωγική βάση των περιοχών αυτών. Η αναδιάρθρωση υλοποιείται με στρατηγικές βελτίωσης της παραγωγικής ευελιξίας και προσαρμογής στην αγορά. Οι τεχνολογικές και οργανωτικές καινοτομίες σχετικά με την ευελιξία έχουν οδηγήσει σε δύο σαφώς διαφορετικές κατευθύνσεις ευέλικτης παραγωγής. Η πρώτη βασίζεται στην ευελιξία της αγοράς εργασίας και οικοδομείται πάνω στον κατακερματισμό της αγοράς εργασίας, στις άτυπες εργασιακές σχέσεις, στις υπερογολαβίες ρουτίνας, στην εργασία με το κομμάτι, στη μετακίνηση της παραγωγής σε περιοχές με χαμηλό κόστος εργασίας. Η δεύτερη στηρίζεται στην αναβάθμιση της εργασίας και στην ευελιξία της τεχνολογίας και οικοδομείται πάνω στην υψηλή παραγωγικότητα, στο σχεδιασμό νέων προϊόντων, σε συστήματα διαχείρισης της πληροφορίας, στη βιομηχανική δημοκρατία και στις συμμετοχικές διαδικασίες.

Η συνεργία έρευνας και βιομηχανίας. Η εκτεταμένη συνεργασία έρευνας και παραγωγής γίνεται το πιο καθοριστικό στοιχείο των νέων χώρων ανάπτυξης. Είναι γεγονός ότι με την την κρίση ο ανταγωνισμός μετακινήθηκε από τις οικονομίες κλίμακας στον σχεδιασμό νέων προϊόντων και συστημάτων παραγωγής και αναδείχθηκε η σημασία των εργαστηρίων, των πανεπιστημίων και των ερευνητικών κέντρων που συμβάλλουν στην εφαρμοσμένη βιομηχανική έρευνα και στους νεωτερισμούς στο προϊόν. Ο δυναμισμός των ανερχομένων κλάδων κεφαλαιουχικών ή καταναλωτικών προϊόντων, των κλάδων που χρησιμοποιούν νέα υλικά ή αυτοματισμούς στην παραγωγική διαδικασία, επαφίεται στην αποτελεσματικότητα της έρευνας και ανάπτυξης, στο σχεδιασμό νέων προϊόντων και στην ικανότητα κινητοποίησης γνώσεων από ένα μεγάλο φάσμα επιστημονικών περιοχών για την ικανοποίηση των απαιτήσεων της αγοράς. Ο πολλαπλασιασμός των spin-offs και η δημιουργία νέων επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογίας δηλώνει αυτή την ισχυρή σύνδεση έρευνας και παραγωγής, όπως επίσης και η μεγένθυνση των δαπανών των επιχειρήσεων για έρευνα και ανάπτυξη. Σ'αυτές τις σχέσεις μπορεί επίσης να αποδοθεί η έλξη που ασκούν πάνω στη μεταφορτική βιομηχανία οι τόποι της έρευνας και των πανεπιστήμια, καθώς και η συμβολή των τελευταίων στην συγκρότηση πόλων και περιοχών υψηλής τεχνολογίας.

Τα δίκτυα της παραγωγικής συνεργασίας: Η παραγωγική συνεργασία αποτελεί πεδίο σημαντικών νεωτερισμών που συμπληρώνουν τους τεχνολογικούς νεωτερισμούς της ευέλικτης παραγωγής μέσα στο εργοστάσιο. Εδώ, οι μετασχηματισμοί αφορούν τη διάσπαση της κάθετης ενδο-επιχειρησιακής ολοκλήρωσης και τη διαμόρφωση νέων μορφών ολοκλήρωσης στην επιχειρηση και στην αγορά (βλ. Kafkalas 1985 και 1992). Με τις νέες μορφές οριζόντιας και κάθετης ολοκλήρωσης που συγκροτούνται μεταξύ ανεξαρτητων και ημιανεξάρτητων επιχειρήσεων δημιουργείται ένα πλέγμα σχέσεων συνεργασίας που σταθεροποιεί τις σχέσεις αποντ (προς τους προμηθευτές) και αναπομηθευτές (προς τους διανομείς) των επιχειρήσεων, αυξάνοντας ταυτόχρονα τις λειτουργίες του τεχνικού ελέγχου. Η συνολική διάρθρωση οδηγεί σ'ένα τοπίο όπου δεν είναι γνωστό που αρχίζουν και που τελειώνουν τα όρια της επιχειρησης, αλλά το νέο σύστημα έχει μεγαλύτερη ικανότητα αντίστασης στις κρίσεις και ισχυρότερο δυναμισμό στη διεθνή αγορά.

Η τοπικότητα της νέας ανάπτυξης: Ανεξάρτητα από τις ιδιομορφίες των ποικίλων χώρων της ευελιξίας, ο χώρος της ευέλικτης παραγωγής είναι κομβικός, πολωμένος. Η συλλογιστική των A. Scott και M. Storger (1988), που μεταφέρουν τις απόψεις του A. Marshall για την κομβική γεωγραφία της συμπλεγμάτων της ευέλικτης παραγωγής και υψηλής τεχνολογίας, μπορεί να αποδοθεί ως εξής. Η αβεβαιότητα και ο εντεινόμενος ανταγωνισμός, σε καμπές της βιομηχανικής ανάπτυξης, περιορίζουν τη σημασία των οικονομιών κλίμακας μέσα στην επιχειρηση, ενώ οι εξωτερικές οικονομίες κλίμακας διευρύνονται. Δημιουργούνται τάσεις οριζόντιας και κάθετης αποδιάρθρωσης, που μαζί με την δημιουργία νέων επιχειρήσεων σε δυναμικούς βιομηχανικούς κλάδους, οδηγούν στο να αυξάνεται το κόστος μεταφοράς και τα άλλα κόστη των εξωτερικών μεταβιβάσεων και να περιορίζεται η ταχύτητα κυκλοφορίας του κεφάλαιου. Για να αντιμετωπίσουν αυτές τις μεταβολές, οι επιχειρήσεις συγκεντρώνονται γεωγραφικά και συγκροτούν νέους χώρους οικονομικής δραστηριότητας. Πρόκειται για μια χωρική συγκέντρωση που επιτρέπει τη μείωση του κόστους των μεταβιβάσεων (transactions cost) και την επιτάχυνση της κυκλοφορίας του κεφάλαιου.

Η αποκεντρωμένη διαχείριση: Οι στρατηγικές υποστήριξης των περιοχών της νέας ανάπτυξης διαφέρουν οριζικά από τις μεταπολεμικές "συνταγές" του κεντρικά διευθυνόμενου προγραμματισμού, που έδινε έμφαση στις υποδομές μεταφορών, στις εγκαταστάσεις για την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης, στα κίνητρα για την προσέλκυση επιχειρήσεων, κάτω από κρατική και κεντρικά διαχειριζόμενη χρηματοδότηση. Δύο καταστάσεις αποτελούν πλαίσιο για τις πολιτικές στήριξης των

νέων χώρων ανάπτυξης. Αφενός, η ρύθμιση της ευέλικτης παραγωγής υπερβαίνει το πεδίο του εργοστασίου και αγκαλιάζει όλο το τοπικό παραγωγικό σύστημα. Αφετέρου, η κρίση επηρέασε πολύ άνισα τις διαφορετικές πόλεις και περιοχές και έχει εμβαθύνει το μωσαϊκό της άνισης ανάπτυξης. Κάθε τόπος ακολουθεί τη δική του πορεία, ανταγωνίζεται άλλους τόπους, κινητοποιεί όλες τις δυνάμεις και τους πόρους που διαθέτει. Γενικά, οι στρατηγικές δημιουργίας και ενίσχυσης των νέων χώρων ανάπτυξης επιδίωξαν τρεις μεγάλους στόχους: (1) να ενδυναμώσουν την ενδογενή αναπτυξιακή δυναμική, ενισχύντας την τοπική βάση τεχνολογίας και αυξάνοντας τους δεσμούς έρευνας και βιομηχανίας, (2) να ενδυναμώσουν την εξωγενή αναπτυξιακή δυναμική, προσελκύοντας πόρους από άλλες περιοχές, επενδύσεις στην έρευνα, μεγάλες μονάδες υψηλής τεχνολογίας, (3) να αυξήσουν τη συνοχή του τοπικού παραγωγικού συστήματος, ενδυναμώνοντας τα δίκτυα τοπικής συνεργασίας και τις σταθερές και μακροπρόθεσμες σχέσεις ανάμεσα στους φορείς των οικονομικών δραστηριοτήτων.

* * *

Οι πόλεις και περιφέρειες της Ενιαίας Ευρώπης βρίσκονται σήμερα σε μια ιδιόμορφη καμπή. Εχει τεκμηριωθεί η κρίση των εθνικών οικονομιών και των περιοχών που συγκέντρωναν τα πιό δυναμικά στοιχεία της μεταπολεμικής ανάπτυξης. Ταυτόχρονα όμως διαμορφώνεται ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης και διαχείρισης, που συνενώνει τις ιδέες της καινοτομίας, της τοπικότητας, του ενδογενούς και εξωγενούς δυναμισμού, των δικτύων και της οριζόντιας τοπικής ολοκλήρωσης. Στη θεωρητική συγκρότηση του μοντέλου έχει συμβάλλει ένα ευρύ φάσμα αναλύσεων που αφορούν τους νέους βιομηχανικούς χώρους, την ευελιξία στην παραγωγή, και τις νέες τεχνολογίες. Η εμπειρική του στήριξη παρέχεται, όπως είδαμε από μία σειρά περιοχών της Ευρώπης που, παρά την κρίση, κατόρθωσαν να διατηρήσουν ένα υψηλό επίπεδο δραστηριότητας, απασχόλησης και ανάπτυξης. Η θεωρητική ανασύσταση της εμπειρίας αυτής μας επιτρέπει να συζητήσουμε για επιτυχείς στρατηγικές ανάπτυξης, χωροταξίας, αστικής και περιφερειακής πολιτικής, και αποτελεί ένα πλαίσιο αναφοράς για την συζήτηση της αστικής και περιφερειακής πολιτικής στην Ελλάδα.

2. ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ 1990

Ταυτόχρονα με αυτούς τους μετασχηματισμούς, που αναδιατάσσουν την ανάπτυξη στην ενιαία Ευρώπη, η δεκαετία του 1990 βρίσκει την Ελλάδα μπροστά σε σημαντικά

προβλήματα και προκλήσεις. Η παρατεταμένη κρίση και οι δυσμενείς εξελίξεις στα πιό βασικά μεγέθη της οικονομίας, για περισσότερο από δέκα χρόνια, δείχνουν ότι το μεταπολεμικό καθεστώς οικονομικής συσσώρευσης και ανάπτυξης έχει εξαντλήσει το δυναμισμό του (βλ. Electra Press 1992, Επιλογή 1992). Βασικό αίτιο της κρίση της ελληνικής ανάπτυξης είναι η αδυναμία μετάβασης σ'ένα υψηλότερο επίπεδο τεχνογνωσίας παραγωγής από αυτό που διαμορφώθηκε στη δεκαετία του 1960. Από εδώ απορρέουν οι αδυναμίες στα πεδία του κόστους παραγωγής, των αμοιβών εργασίας και του προστατευτισμού. Η υπερσυσσώρευση έχει ακυρώσει την δυναμική των βιομηχανικών κλάδων που στήριξαν τη μεταπολεμική ανάπτυξη (χαλυβουργία, τσιμέντα, χημικά, μέσα μεταφοράς, κλπ), ενώ οι τεχνολογικές ανεπάρκειες της χώρας δεν επέτρεψαν την ανάπτυξη νέων βιομηχανικών κλάδων (υπολογιστές, ηλεκτρονικά, επιστημονικά όργανα και εργαλεία, τηλεπικοινωνίες, υπηρεσίες σε επιχειρήσεις, κλπ). Μάυτή την έννοια, κεντρικό σήμερα πρόβλημα της ελληνικής ανάπτυξης είναι η ένταση των δραστηριοτήτων υψηλής τεχνολογίας και η υπέρβαση των τεχνολογικών ανεπαρκειών της βιομηχανίας. Αυτό οφείλουν να επιλύσουν οι πολιτικές ανάπτυξης και οι εξειδικευμένες πολιτικές αστικής και περιφερειακής ανάπτυξης.

Η κρίση έχει συμπαρασύρει και ακυρώσει επίσης ένα μεγάλο φάσμα εθνικών και περιφερειακών πολιτικών, που ρύθμισαν και στήριξαν τη μεταπολεμική ανάπτυξη στη βάση της μείωσης του κόστους εισόδου στους βιομηχανικούς κλάδους (με επιδοτήσεις, grants, και χαμηλότοκα δάνεια) και της εξασφάλισης της ζήτησης με τον προστατευτισμό και τις δημόσιες επενδύσεις. Όλα αυτά έχουν συντελέσει στην αναποτελεσματικότητα των κατεστημένων πολιτικών ανάπτυξης, σ'όλα τα επίπεδα που αυτές ασκούνται (εθνικό, περιφερειακό, αστικό), και δικαιολογούν τα αιτήματα για την αναπροσαρμογή τους.

Ειδικότερα, στο πεδίο της αστικής και περιφερειακής πολιτικής, η αναπροσαρμογή των πολιτικών οφείλει να λάβει υπόψη τις συνθήκες που απορρέουν από το χαρακτήρα της ανάπτυξης στην ενιαία Ευρωπαϊκή αγορά, που συνοπτικά συζητήθηκε στο προηγούμενο μέρος. Είναι ευρέως γνωστό ότι στη δεκαετία του 1980 ανατράπηκαν οι τάσεις σύγκλισης που είχαν διαμορφωθεί νωρίτερα. Η θέση της Ελλάδος στην Κοινότητα επιδεινώθηκε και οι ελληνικές περιφέρειες, μαζί με πολλές περιφέρειες της νοτίου Ιταλίας, απέκλιναν από τον κοινοτικό μέσο όρο, τόσο στην οικονομική παραγωγή όσο και στην αγορά εργασίας (βλ. Επιτροπή Ε.Κ. 1991).

Τα δεδομένα αυτά επιβάλλουν να ξανασκεφθούμε την ελληνική αναπτυξιακή και περιφερειακή πολιτική, που είναι αναγκαίο να αποκτήσει δυναμισμό και συνοχή με

τους ρυθμούς της παραγωγής και της αγοράς εργασίας των περιφερειών της Ευρώπης. Στο πλαίσιο αυτό, θα επισημάνω στη συνέχεια τρία βασικά χαρακτηριστικά που οφείλει να ενσωματώσει η ελληνική αστική και περιφερειακή πολιτική της δεκαετίας του 1990, ώστε να αντιμετωπίσει τα προβλήματα της βιομηχανικής αναδιάρθρωσης και της ευρωπαϊκής σύγκλισης. Πρόκειται για τα στοιχεία της "τοπικότητας", της "καινοτομίας", και της "αποκεντρωμένης συνεχούς διαχείρισης".

2.1 Ο χαρακτήρας της τοπικότητας

Σε πολλές δημοσιεύσεις (βλ. Κομνηνός 1990, 1993) έχω ήδη υποστηρίξει οτι η αναδιάρθρωση και ο εκσυγχρονισμός της ελληνικής ανάπτυξης μπορεί να θεωρηθεί ως πρόβλημα "τοπικό" παρά "εθνικό". Αυτό σημαίνει οτι οι αναπτυξιακές πολιτικές και οι πολιτικές εκσυγχρονισμού της βιομηχανίας ειδικότερα, οφείλουν να διατυπωθούν σε τοπικό επίπεδο, σε σχέση με τα επιμέρους τοπικά παραγωγικά συστήματα της χώρας, παρά σε εθνικό επίπεδο σε σχέση με τη δομή των βιομηχανικών κλάδων και το δίκτυο των οικισμών. Δύο λόγοι στηρίζουν αυτή την αντιμετώπιση.

Οπως είδαμε στον Ευρωπαϊκό χώρο, ο βιομηχανικός εκσυγχρονισμός που πραγματοποιείται στη βάση των νέων τεχνολογιών και της ευέλικτης παραγωγής είναι ανομοιογενής και τοπικά διαφοροποιημένος. Η γεωγραφική μορφή της ανάπτυξης που στηρίζεται στη λογική της ευελιξίας, των δικτύων, και της καινοτομίας, είναι χωρικά πολωμένη και τοπικά διαφοροποιημένη. Μελέτες βιομηχανικής γεωγραφίας δείχνουν οτι η νέα ανάπτυξη εντοπίζεται σε ορισμένες περιοχές του εθνικού χώρου και οτι η χωρική πόλωση της καινοτομικής ανάπτυξης αποτελεί βασικό διαρθρωτικό γνώρισμα της (Piore και Sabel 1984, Sforzzi 1989, Storper & Scott 1988, Scott 1988).

Από την άλλη πλευρά, η μεταποίηση και ο τριτογενής στην Ελλάδα παρουσιάζουν άνιση γεωγραφική κατανομή, και στα δύο μεγάλα μητροπολιτικά κέντρα, της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, συγκεντρώνεται περισσότερο από το 60% του συνόλου των καταστημάτων και της απασχόλησης, με σημαντικό δυναμισμό και ικανότητα προσαρμογής στην κρίση (βλ. Ανδρικοπούλου 1990). Η τάση της αποκέντρωσης, που είχε ξεκινήσει στην αρχή της δεκαετίας του 1980, δεν ευδοκίμησε. Οπως δείχνουν τα στατιστικά στοιχεία, στο τέλος της δεκαετίας του 1980, οι τάσεις συγκέντρωσης υπερέχουν των τάσεων αποκέντρωσης. Τα περισσότερα από τα δευτερεύοντα βιομηχανικά κέντρα της χώρας (Καβάλα, Ξάνθη, Βόλος, Πάτρα) στηρίζονται σε τοπικά συγκριτικά πλεονεκτήματα, η παραγωγική τους δομή είναι συνδεδεμένη με τοπικούς

πόρους, και σε μεγάλο βαθμό εξαρτημένη από τις αγορές της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης.

Για τους λόγους αυτούς, η χωροταξική και περιφερειακή πολιτική οφείλει να προσανατολισθεί κατά προτεραιότητα στα κύρια τοπικά παραγωγικά συστήματα της χώρας, με στόχο την αναβάθμιση του ήδη σχηματισμένου σώματος των παραγωγικών δραστηριοτήτων. Πρόκειται για μια οπτική που αναδεικνύει το τοπικό επίπεδο (τους νομούς, τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας) ως πρωτεύον πεδίο διατύπωσης και άσκησης πολιτικής.

2.2 Ο χαρακτήρας της καινοτομίας

Πολύ περισσότερο από τη γενική γεωγραφική κατανομή της βιομηχανίας και του τριτογενή, οι δραστηριότητες υψηλής τεχνολογίας συγκεντρώνονται στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας, στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη. Στις περιοχές αυτές έχουν δημιουργηθεί τοπικές συγκεντρώσεις νέων βιομηχανικών κλάδων, και δυναμικά δίκτυα συνεργασίας και υπεργολαβιών, και προσβάσεις στις διεθνείς αγορές. Αναλυτικότερα στοιχεία δείχνουν ότι ούτε ο ιδιωτικός τομέας, ούτε ο δημόσιος, ούτε η διεθνής κινητικότητα κεφαλαίων δεν οδηγούν στη δημιουργία νέων περιφερειακών κέντρων υψηλής τεχνολογίας. Αναγκαστικά, ο τεχνολογικός εκσυγχρονισμός θα συνδεθεί κατά προτεραιότητα με τα υπάρχοντα συμπλέγματα δραστηριοτήτων υψηλής τεχνολογίας στα βιομηχανικά κέντρα της χώρας.

Να σημειωθεί ακόμη ότι το γενικό τεχνολογικό επίπεδο στην ελληνική βιομηχανία και στις υπηρεσίες είναι χαμηλό. Η παραγωγή τεχνολογίας και καινοτομίας στο εσωτερικό της χώρας είναι περιορισμένη, ενώ η τεχνολογία εισάγεται με τη μορφή του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού. Δεν υπάρχουν τεκμήρια σημαντικής εσωτερικής δυναμικής τεχνολογικών γνώσεων, ούτε διαμόρφωσης νέων βιομηχανικών κλάδων από ενδογενείς σχέσεις έρευνας και βιομηχανίας. Το κράτος, παρά τις δυνατότητες του και τις προσδοκίες δεν προσφέρει θεσμούς και μηχανισμούς στήριξης του εκσυγχρονισμού (βλ. Σεφερτζή 1992). Στις συνθήκες αυτές, οι πολιτικές στήριξης της καινοτομίας και η συγκρότηση αναβαθμισμένων συμπλεγμάτων θα πρέπει να συνδεθούν κατά προτεραιότητα με ξένες επενδύσεις και στη μεταφορά πόρων και τεχνογνωσίας από το εξωτερικό.

Ενα κρίσιμος ρόλος της αστικής και περιφερειακής πολιτικής είναι να συνδεθεί με τις πολιτικές στους τομείς της έρευνας και τεχνολογίας (βλ. Δενιόζος 1990), να επισημάνει και να υποστηρίζει πόλους καινοτομίας και υψηλής τεχνολογίας, να συμβάλλει στη βιομηχανική αναδιάρθρωση. Η σύνδεση αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί εφόσον η περιφερειακή πολιτική προσανατολισθεί:

- στην επισήμανση πόλων καινοτομίας και υψηλής τεχνολογίας ή άλλων διεθνώς ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων,
- στην υποστήριξη των πόλων αυτών, είτε ενδογενώς με τη μεταφορά τεχνολογίας είτε εξωγενώς με την προσέλκυση επενδύσεων,
- στην οριζόντια δικτύωση και τοπική ολοκλήρωση των πόλων καινοτομίας με άλλα στοιχεία των τοπικών παραγωγικών συστημάτων.

Οπως γίνεται κατανοητό, κεντρικός άξονας του προσανατολισμού αυτού είναι να υποστηριχθούν πόλοι (περιοχές και κλάδοι) με αναβαθμισμένες τεχνολογικές και εμπορικές δραστηριότητες, ικανοί να συμπαρασύρουν τα τοπικά παραγωγικά συστήματα σε συνολικό εκσυγχρονισμό.

2.3 Η αποκεντρωμένη συνεχής διαχείριση

Ο προσανατολισμός αυτός παραπέμπει στη διατύπωση της αστικής και περιφερειακής πολιτικής σε σχέση με αποκεντρωμένα έργα-υπηρεσίες, παρά σε σχέση με καθολικούς μηχανισμούς ρύθμισης, όπως είναι τα εθνικά χωροταξικά προγράμματα, το εθνικό σύστημα των κινήτρων, οι κεντρικές πολιτικές δημοσίων επενδύσεων.

Χαρακτηριστικό της αποκεντρωμένης συνεχούς διαχείρισης είναι οτι προσβλέπει στον εκσυγχρονισμό των περιφερειακών παραγωγικών συστημάτων μέσα από έργα και υπηρεσίες εξειδικευμένα σε σχέση με τις απαιτήσεις των τοπικών παραγωγικών συστημάτων. Η έννοια του "έργου-υπηρεσία" παραπέμπει στην σύνθεση του έργου από ένα "hardware" και ένα "software" μέρος, και στην συνεχή διαχείριση/αναπροσαρμογή των υπηρεσιών που αυτό παρέχει. Η συνεχής διαχείριση αφορά την καθημερινή οργάνωση των υπηρεσιών του "έργου-υπηρεσία", και η αποκεντρωμένη διαχείριση απορρέει από την απαίτηση της συνεχούς διαχείρισης.

Πιστεύω, οτι στις συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί μετά το 1974, ο καθολικός αναπτυξιακός προγραμματισμός δεν ικανοποιεί τις συνθήκες της πολυπλοκότητας της ανάπτυξης και της ενεργοποίησης των ιδιωτικών και δημόσιων φορέων. Αντίθετα, ο

πολλαπλασιασμός των αποκεντρωμένων πρωτοβουλιών, σε μία ανταγωνιστική βάση, μπορεί να κινητοποιήσει τοπικές δυνάμεις, που σε άλλες συνθήκες αρκούνται στο λήθαργο του κρατικού κεντρικού εναγγαλισμού. Η ανατροπή της ιεραρχίας εθνικού/τοπικού που εδώ εισάγεται, αντιστοιχεί τόσο στη δυναμική της σημερινής ανάπτυξης, όσο και στη διαμόρφωση του Ευρωπαϊκού πλαισίου περιφερειακής πολιτικής και στις σχέσεις των Βρυξελλών με τις περιφέρειες της Ευρώπης.

Τα έργα-υπηρεσίες, η συνεχής διαχείριση και η αποκέντρωση εξασφαλίζουν καλύτερη προσαρμογή της πολιτικής στις μεταβαλόμενες συνθήκες της αγοράς και στις σχέσεις ιδιωτικού και δημόσιου τομέα. Η αστική και περιφερειακή πολιτική αποκτούν ευελιξία και μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα. Οι παρεμβάσεις του δημοσίου αναζητούν συμπληρωματικότητα και συνεργίες με τον ιδιωτικό τομέα, παρά την ηγεμονία.

2.4 Ένα νέο μοντέλο περιφερειακής πολιτικής

Η άσκηση πολιτικής στη βάση των κατευθύνσεων της "τοπικότητας", της "καινοτομίας" και της "αποκεντρωμένης συνεχούς διαχείρισης" διαμορφώνει ένα νέο μοντέλο χωροταξικής και περιφερειακής πολιτικής.

Κεντρικό οργανωτικό στοιχείο του μοντέλου αυτού είναι το Τοπικό Λειτουργικό Πρόγραμμα, σε επίπεδο νομού. Από μελέτες και αναπτυξιακά προγράμματα που έχουμε εκπονήσει προκύπτει ότι ο νομός αποτελεί μια γεωγραφική ενότητα με σημαντική οικονομική και θεσμική συνοχή. Η συνολικότερη περιφερειακή πολιτική, είτε των επιμέρους περιφερειών, είτε της χώρας, προκύπτει ως σύνθεση τοπικών λειτουργικών προγραμμάτων.

Κάθε τοπικό λειτουργικό πρόγραμμα συγκροτείται σε "Μέτρα" που παραπέμπουν στην καινοτομική ανάπτυξη του παραγωγικού συστήματος της περιοχής αναφοράς. Τέτοια είναι:

- (1) Η έρευνα, η καινοτομία και η μεταφορά τεχνολογίας.
- (2) Η προσέλκυση επενδύσεων.
- (3) Η εκπαίδευση και κατάρτιση του εργατικού δυναμικού.
- (4) Οι επιχειρηματικές υπηρεσίες και η χρήση υπηρεσιών πληροφορικής από τις επιχειρήσεις.
- (5) Τα δίκτυα, η συνεργασία και η τοπική ολοκλήρωση του παραγωγικού συστήματος.
- (6) Η ποιότητα ζωής, η ανάπλαση και αναβάθμιση του περιβάλλοντος.

(7) Οι συνδέσεις, και οι διεθνείς συνδέσεις κατά προτεραιότητα.

Η διάρθρωση των "μέτρων" δεν ακολουθεί το καθιερωμένο σχήμα της διαιρεσης σε πρώτο, δεύτερο, και τρίτο τομέα. Τα "μέτρα" αφορούν όλους τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας, και κατά προτεραιότητα τη διαπλοκή τους και τους τομείς όπου συγκεντρώνονται συγκριτικά πλεονεκτήματα, τεχνολογικές γνώσεις και διεθνείς σχέσεις και συνδέσεις.

Κάθε "μέτρο" συγκροτείται στη βάση έργων και δράσεων που αποτελούν έργα-θεσμούς και όχι απλά έργα υποδομής. Με την έννοια αυτή, η λειτουργία του έργου δεν εξασφαλίζεται αυτόματα με την ολοκλήρωση του κατασκευαστικού hardware μέρους, αλλά χρειάζεται μία συνεχής επιτόπου διαχείριση. Το θεσμικό μάλιστα μέρος, της συνεχούς και αναπροσαρμοζόμενης παροχής υπηρεσιών, είναι το σημαντικότερο και αποτελεσματικότερο μέρος της λειτουργίας τους. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων έργων είναι τα κέντρα κατάρτισης και επιμόρφωσης, τα τεχνολογικά πάρκα, τα δίκτυα δια-επιχειρησιακής συνεργασίας, τα κέντρα διάχυσης καινοτομιών, κλπ. Αυτή η προσέγγιση στην έννοια του έργου και της υποδομής εμπεριέχει την απαίτηση της συμμετοχής των φορέων διαχείρισης στον προγραμματισμό και τον συνεχή επαναπρογραμματισμό των υποδομών από την διαχειριστική τους αρχή.

Σ'αυτό το μοντέλο περιφερειακής πολιτικής, η χωροταξική διάσταση συνυπάρχει με την οικονομική διάσταση, καθώς κέντρο της πολιτικής γίνονται τα έργα και όχι οι ρυθμίσεις. Οπως αναφέρθηκε, οι επιμέρους συνιστώσες του μοντέλου αυτού ενσωματώνουν τις καλύτερες εμπειρίες άσκησης πολιτικής στα δυναμικά κέντρα της Ευρώπης, επιτρέπουν την σύνδεση της περιφερειακής πολιτικής με τα προβλήματα της βιομηχανικής αναδιάρθρωσης, και παίρνουν υπόψη του τον ανταγωνιστικό χαρακτήρα πολλών Κοινοτικών προγραμμάτων και πρωτοβουλιών. Η τοπικότητα, η καινοτομία, η συνεχής διαχείριση προσλαμβάνουν κεντρικές θέσεις καθώς κυριαρχούν απαιτήσεις για περιφερειακά παραγωγικά συστήματα συστήματα ικανά να ανταποκριθούν στο διεθνή ανταγωνισμό.

Τις κατευθύνσεις αυτές επιχειρήσαμε να ενσωματώσουμε σε μία σειρά προγραμμάτων που αφορούν την ανάπτυξη της Κεντρικής Μακεδονίας και της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Αυτό που διαφαίνεται μέχρι στιγμής, και αποτελεί θετικό στοιχείο αξιολόγησης των προγραμμάτων αυτών, είναι αφενός η πειστικότητα τους στη διεκδίκηση κοινοτικών και εθνικών πόρων, και αφετέρου η συμβολή τους στη διασύνδεση του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα στον αναπτυξιακό προγραμματισμό.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Amin A., Tomaney J. (1991), "Illusions of prosperity: The political economy of urban and regional regeneration in north east England" in Fasenfest and Meyer (eds), *The Politics of Local Economic Policy Formation*, London, Macmillan.

Ανδρικοπούλου Ε. (1990), "Βιομηχανικές δομές και τάσεις αναδιάρθρωσης στη δεκαετία του '80", *Τόπος, Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών*, Νο 1, σσ. 47-79.

Aydalot P., Keeble D. (1988) (eds), *High Technology Industry and Innovative Environments: The European Experience*, London, Routledge.

Bagnasco A. (1992), "Ανάπτυξη βασισμένη στη μικρή βιομηχανία: η περίπτωση της τρίτης Ιταλίας", *Σύγχρονα Θέματα*, τεύχ. 45, σσ. 35-39.

Becattini G. (1991), "The industrial district as a creative milieu", in M. Dunford & G. Benko (eds), *Industrial Change & Regional Development*, London, Belhaven Press.

Benko G. (1991), *La Geographie des Technopoles*, Paris.

Brehemy M., Cheshire P., Langridge R. (1988) "The anatomy of job creation? Industrial change in Britain's M4 Corridor" in Hall P., Markusen A. (eds) *Silicon Landscapes*, Boston, Unwin Hyman.

Bruhat T. (1992), *Vingt Technopoles. Un Premier Bilan*, Paris, La Documentation Francaise.

Δενιόζος Δ. (1990), "Το πρόγραμμα της ΓΤΕΤ για την δημιουργία επιστημονικών πάρκων", στο *Τεχνοπόλεις. Ανάπτυξη και νέα τεχνολογία*, Αθήνα, ΒΙΠΕΤΒΑ.

Dunford M. (1991), "Industrial trajectories and social relations in areas of new industrial growth" in M. Dunford & G. Benko (eds), *Industrial Change & Regional Development*, London, Belhaven Press.

Electra Press (1987 & 1992) *H Ελληνική Οικονομία σε Αριθμούς*, Αθήνα.

Επιλογή (1992), *H Ελληνική Οικονομία. Οι εξελίξεις και προοπτικές για το 1992*, Αθήνα, Εκδόσεις Επιλογή.

Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1991), *Οι περιφέρειες κατά τη Δεκαετία του '90*, Τέταρτη Περιοδική Εκθεση της Γ.Δ. XVI, Βρυξέλλες και Λουξεμβούργο.

Gilly J.P. (1992), "Groups and new productive spaces : the case of Matra at Toulouse" in Dunford & Kafkalas (eds) *Spatial Implications of Competition and Regulation in the New Europe*, London, Belhaven.

Gottdiener M., N. Komninos (eds) (1989), *Capitalist Development and Crisis Theory: Accumulation, Regulation and Spatial Restructuring*, London, Macmillan, New York, St Martin's Press.

Hall P., Markusen A. (1988) *Silicon Landscapes*, Boston, Unwin Hyman.

Henderson J. (1987), "Semiconductors, Scotland and the international division of Labour", *Urban Studies*, No 24, σσ. 389-408.

Kafkalas G. (1985), "Location of production and forms of spatial integration: Theoretical considerations and some examples from the non-fuel minerals sector", *International Journal of Urban and Regional Research*, Τομ.9, No.2, σσ. 233-253.

Καυκαλάς Γ. (1992), *Περιφερειακή Ανάπτυξη και Χωρική Ολοκλήρωση*, Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής.

Kerorguen, Merlant (1985), *Technopolis. L'Explosion des Cites Scientifiques. USA, Japon, Europe*. Paris, Autrement, No 74.

Κομνηνός Ν. (1986α), *Θεωρία της Αστικότητας. I. Κρίση, μητροπολιτική αναδιάρθρωση και νέα πολεοδομία*, Θεσσαλονίκη, Σύγχρονα Θέματα.

Κομνηνός Ν. (1990), "Τοπική ευελιξία και η κρίση της βιομηχανίας στην Ελλάδα", *Τόπος Επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών*, Νο 1, 80-92.

Komninos N. (1992), "Les nouveaux espaces de croissance: La naissance des centres du développement postfordiste", *Espaces et Sociétés*, No 66-67, σσ.217-232.

Κομνηνός Ν., Ε. Σεφερτζή (1993), "Επιστημονικά πάρκα και η ανάπτυξη της μεταφορντικής βιομηχανίας", *Τόπος. Επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών*, Νο 5, 7-28.

Κομνηνός Ν. (1993), *Τεχνοπόλεις και Στρατηγικές Ανάπτυξης στην Ευρώπη*, Αθήνα, Gutenberg.

Piore M., C. Sabel (1984), *The Second Industrial Divide. Possibilities for prosperity*, New-York, Basic Books.

Pyke F., Becattini G., Sengenberger N. (1990) *Industrial Districts and Inter-firm Cooperation in Italy*, Geneva, International Institute for Labour Studies.

Scott A. (1988a) "Flexible production systems and regional development" *International Journal of Urban and Regional Research*, Τομ.12, No 2. Ελληνική μετάφραση: (1991) "Ευέλικτα συστήματα παραγωγής και περιφερειακή ανάπτυξη: η ανάδυση νέων βιομηχανικών χώρων στη Βόρεια Αμερική και Δυτική Ευρώπη", *Σύγχρονα Θέματα*, Νο. 45, σσ. 26-35.

Scott A. (1988b), *New Industrial Spaces. Flexible production, organisation and regional development in north America and western Europe*, London, Pion.

Σεφερτζή Ε. (1992) "Κράτος και εκσυγχρονισμός της βιομηχανίας στην Ελλάδα", *Η Κοινωνιολογία στην Ελλάδα*, Αθήνα.

Sfornzi F. (1989), "The geography of industrial districts in Italy" in *Small Firms and Industrial Districts in Italy*, Goodman E. (ed), London, Routledge.

Storper M., A.Scott (1988) "The geographical foundations and social reproduction of flexible production complexes" in *Territory and Social Reproduction*, J.Wolch, M.Dear (eds), London, Allen & Unwin.

INNOVATION, LOCALITY AND NEW MODELS FOR REGIONAL POLICY

Summary

Nicos Komninos, Associate Professor, Department of Urban and Regional Planning,
Aristotle University of Thessaloniki

This paper discusses the issues of innovation and locality as major components of contemporary regional development policy. It has two parts. The first part deals with the character of urban and regional development in Europe during the 1980's and 1990's; the second one describes the way we should understand regional policy in Greece, in the framework of the united Europe and the country's particular problems.

1. Cities and regions of Europe are characterised by highly selective forms of development. On the one hand, the crisis persists in the metropolitan centres and the large mass production cities of the west Midlands, Wales, central Scotland, north-east France, Lorain, Ruhr, north Italy. On the other hand, new industrial and growth spaces are emerging, associated with high-tech industries, producer services, and revitalised craft industries; cities like Cambridge, Milton Keynes, Crawley, and Bracknell in England; Toulouse, Grenoble, Montpelier, Sophia-Antipolis, and the Scientific City of south Paris in France; Turin and the communities of flexible specialisation in Lombardy, Emiglia-Romana, Tuscan, Veneto, Marche, and Ambruzi in Italy; the regions of Baden-Wurttemberg and south Bavaria in Germany. There is no doubt that these experiences, as well as the relevant theoretical discussion have contributed to the formation of new concepts about development, urban and regional policy and planning, and successful development strategies.
2. In the 1990's Greece confronts a series of major problems and challenges. The crisis of post-war development, which is well documented by all figures relating to production, productivity, employment, inflation, and public debt, makes necessary the reevaluating of the policies which have supported regional development during the postwar period. In the re-formulation of the development policies, and of the regional development policy in particular, the issues of innovation, locality, and decentralised management highlight a new model for regional policy, as they allow the interlinking of regional policy to successful policy paradigms, to industrial restructuring, and to technology and regional policy of the European Community.

ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ, ΤΟΠΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΝΕΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
περιήληψη

Νίκος Κομνηνός, Αναπληρωτής καθηγητής, Πολυτεχνική Σχολή ΑΠΘ

Η ανακοίνωση επικεντρώνεται στην ανάδειξη του τοπικού ως πρωτεύοντος επιπέδου διαχείρισης της ανάπτυξης και άσκησης χωροταξικής και περιφερειακής πολιτικής. Εχει δύο συνιστώσες: αφενός συζητάει το χαρακτήρα της αστικής και περιφερειακής ανάπτυξης στην ενιαία Ευρώπη, και αφετέρου, τον τρόπο που πρέπει να κατανοηθεί η αστική και περιφερειακή πολιτική στην Ελλάδα της δεκαετίας του 1990.

1. Οι πόλεις και περιφέρειες της Ενιαίας Ευρώπης βρίσκονται σήμερα σε μια ιδιόμορφη καμπή. Εχει τεκμηριωθεί η κρίση των εθνικών οικονομιών και ενός μεγάλου αριθμού περιοχών που συγκέντρωναν τα πιό δυναμικά στοιχεία της μεταπολεμικής ανάπτυξης. Ταυτόχρονα όμως έχει διαμορφωθεί ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης όπου συνενώνονται οι ιδέες της τοπικότητας, της καινοτομίας και του ενδογενούς δυναμισμού. Στη θεωρητική συγκρότηση του μοντέλου έχει συμβάλει ένα ευρύ φάσμα αναλύσεων που αφορούν τη βιομηχανική αναδιάρθρωση, την ευελιξία και τις νέες τεχνολογίες. Η εμπειρική του στήριξη παρέχεται από μία σειρά περιοχών της Ευρώπης που, παρά την κρίση, κατόρθωσαν να διατηρήσουν ένα υψηλό επίπεδο δραστηριότητας, απασχόλησης και ανάπτυξης. Είναι οι πόλεις της ανατολικής Λοιμβαρδίας, της Εμίλια-Ρομάνα, του Βένετο και της Τοσκάνης στην Ιταλία, η Γκρενόμπλ, η Τουλούζη, η Σοφία-Αντίπολις, το Μονπελιέ, στη Γαλλία, η Βάδη Βιτεμβέργη, το Μόναχο και η νότια Βαυαρία στη Γερμανία, το Κέμπριτζ, οι πόλεις της νοτιο-ανατολικής Αγγλίας και περιοχές μεταξύ Γλασκώβης-Εδιμβούργου στη Μ.Βρετανία. Η θεωρητική ανασύσταση της εμπειρίας αυτής μας επιτρέπει να συζητήσουμε για επιτυχείς στρατηγικές ανάπτυξης, χωροταξίας, αστικής και περιφερειακής πολιτικής.

2. Η δεκαετία του 1990 βρίσκει την Ελλάδα μπροστά σε μία σειρά από αναδιατάξεις και προκλήσεις. Η παρατεταμένη κρίση και οι δυσμενείς εξελίξεις στα πιό βασικά μεγέθη της οικονομίας δείχνουν ότι το μεταπολεμικό καθεστώς συσσώρευσης και ανάπτυξης έχει εξαντλήσει το δυναμισμό του. Αυτό συμπαρασύρει και ακυρώνει ένα μεγάλο φάσμα εθνικών και περιφερειακών πολιτικών που ρύθμισαν και στήριξαν τη μεταπολεμική ανάπτυξη. Στην επαναδιατύπωση των αναπτυξιακών πολιτικών, και

ειδικά των χωροταξικών και περιφερειακών πολιτικών, η τοπικότητα και η καινοτομία προσλαμβάνουν κεντρικές θέσεις, καθώς επιτρέπουν τη διασύνδεση της περιφερειακής πολιτικής με τις εμπειρίες των δυναμικών περιοχών της Ευρώπης, με τα προβλήματα της βιομηχανικής αναδιάρθρωσης, και με τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σε θέματα τεχνολογίας, σύγκλισης και ανάπτυξης.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
Η ΕΛΛΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣ ΤΟ 2000

INTERNATIONAL CONFERENCE
GREECE IN EUROPE
SPATIAL PLANNING AND REGIONAL
POLICY TOWARDS THE YEAR 2000

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ
PRESENTATIONS

ΑΘΗΝΑ 6, 7 ΚΑΙ 8 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1993
ATHENS DECEMBER 6, 7 AND 8, 1993